

Bérvilla épül Zala György híres Stefánia-úti műterme helyén

A nagy magyar szobrász anyagi gondok miatt vált meg halála előtt a villától

Stefánia-út fái, a tikkasztó júliusi délután, néhaösszehajolnak, mintha titkokat súgnának egymásnak, visszaemlékezve a régmúlt időkre, amikor még lüktető élet és kocsikorzó volt errefelé, ahol a kilencszáz éves fővárosi aranyifjúsága adott egymásnak találkát...

Most csendes és álmos a Stefánia-út... Az Ajtósi Dürer-sor sarkán álló előkelő, kertés villa felé pillant néha egy-egy magános járókelő, ahol hosszú esztendőkön keresztül Zala Györgynek, a századforduló rangos szobrászművészenek volt otthona és hatalmas műterme a villa kertjében, hogy itt, távol a nagyváros zajától álmódja formába monumentális szobrai.

A környék csendjét, amelyet egykor csak a fiakkerlovak patáinak ütemes pattogása zavart meg — most csak a csákányozás veri fel. A villa kertjében munkások dolgoznak.

Zala György egykori műtermét lebontják.

Hetek óta tart a munka s ma már azon a helyen, ahol az Ezredéves emlékmű szoboralakjai és annyi más műalkotás született, csak romhalmaz áll. A munkások egy csoportja, hatalmas állványra szerelt csigák segítségével az épület tetőzetének súlyos vastraverzeit emeli ki a kötőrmelék közül, míg másik munkáscsoport a kibontott téglákat hordja rakásra.

A kertet kő és téglatörmelék tölti meg: ennyi az egész, ami Zala György egykori műtermére emlékeztet.

A műtermet a villa jelenlegi tulajdonosa bontatja le, hogy annak helyén modern bérvillát építtessen.

Az új villa lakói talán már nem is fogják tudni, hogy egykor ezen a helyen egyik legnagyobb szobrászunk műterme állt, s itt születtek sorra az Ezredéves emlékmű szoboralakjai.

Az óriási műterem

A műtermet, éppen úgy, mint a gyönyörű villát, a századforduló évében építtette Zala György, az akkor már nagyhírű szobrász. Hiszen ebben az időben nem egy hatalmas szoborműve díszítette már a főváros és a vidéki városok tereit, utcáit. Nevét az egész ország ismerte s egymásután érték a kítüntetések.

A legnagyobb kitértetés azonban talán akkor érte, amikor őt bízták meg a Milleniumi Emlékmű szoborcsoportozatának elkészítésével.

Erre a munkára nagyobb összegű előleget kapott, amiből azután felépíttette a Stefánia-úti villát és a hatalmas műtermet. Maga Zala György 1900-ban költözött a villába és ettől az időtől egymásután készítette reprezentatív jellegű szobrai.

Nagyméretű szoborkompozíciói ebben a műteremben készültek, amit éppen emiatt méretezett a tervező építész a szokottnál is tágasabbra. Csakis ebben az óriási teremben tudta elhelyezni azokat az agyagmintákat, amelyeken dolgozott, de a huszonöt méter hosszú, csaknem ugyanilyen széles és tizenhárom méter magas műterem még így is sokszor szűknek bizonyult a hatalmas szoboralakok elhelyezésére.

be, amelytől sohasem tudott elszakadni.

Miközben Zala György egymásután készítette el szebbnél-szebb szobrai, maga köré gyűjtötte a fiatal szobrászok egész táborát.

Valóságos új művészgeneráció került ki keze alól, akik őt tartották mesterüknek, példaképnek.

Tizenöt éven keresztül lakott Zala a Stefánia-úti villában, 1915-ben azonban eladta Horváth Ákos, az ismert fonal- és csipkekereskedőnek, hogy ilyen módon szabaduljon — egyre nyomasztóbb anyagi gondjaitól. Kikötötte azonban, hogy a műtermet továbbra is használhatja.

A közelben, egy kisebb villában bérelt lakást s továbbra is nap-nap után bejárt a műterem-

be, amelytől sohasem tudott elszakadni.

Itt fejezte be a millenárius emlékművet, Erzsébet királyné szobrát, egyik legszebb munkáját, a hősi halottaknak a budapesti Tudományegyetem falán elhelyezett emlékművét s több más szoborkompozícióját.

A nagy művész anyagi helyzete azonban mindinkább rosszabbodott. Már a műteremből sem tudta pontosan fizetni s mikor befejezte híres Tiszaszobrát, kénytelen volt feladni a műtermét.

A szoborért kapott összeg nagy részét bértartozás címén fizette ki az új tulajdonosnak, aki még így is elengedte a tartozás felét.

Ez volt az utolsó szobor, amit Zala itt készített.

Zala fájdalmas búcsúja a híres műteremtől

A hatalmas műterem ettől az időtől kezdve üresen állt. Mindössze háromszor talált egészen rövid időre gazdát, amikor egy-egy monumentális szoboralak mintázására bérelte ki valamelyik művész.

Az elmúlt évben azután Nágel Jenő építőmester vette meg az épületet és a hozzátartozó műtermet. Nágel először garázssá akarta a műtermet átalakítani, majd később mégis úgy határozott, hogy lebontatja és helyére bérvillát építtet.

A villalakás, Zala György egykori otthona le van zárva. Tulajdonosa nincs idehaza, s a ház őrizetét a házfelügyelőnőre bízta, aki a villa alagsorában lakik. Mintegy hét évvel ezelőtt került a házba és jól emlékszik Zala Györgyre.

— Naponta eljárt a műterembe — mondja érdeklődésünkre — és dolgozott. Nagyon szívéhez nőtt ez a hely. Nem is csoda, hiszen harmincöt éven keresztül itt élt a műterem falai között. Nem tudott soha megválni ettől a helytől s amikor mégis kénytelen volt feladni, még a környékünkről is elköltözött, hogy ne kelljen látnia azt az épületet, ahol felétét lelte, s amelyben nem dolgozhatott tovább...

Az emlékek köde lassan felenged és az egyszerű asszonyi szavakban állít emléket a nagy művésznek.

— Nagyon jó ember volt. Rajongásig szerette és tisztelte mindenki, aki csak közelebből ismerte. Mindenkihez volt egy jó szava. Sokszor megállt az utcán és megsimogatta valamelyik kisgyerek fejét. És szép ember volt, elegáns.

— Még jól emlékszem arra, amikor a Tisza-szobron dolgozott. Ez volt az utolsó munkája, amit itt végzett. Sokáig készült a búcsúra. Amikor a szobrot elvitték, még néhányszor bejött a műterembe.

— Az utolsó délután — még most is jól emlékszem — hideg februári nap volt; sokáig ült magában, egyedül s kinézett az ablakon. Amikor kijött, csak ennyit mondott: „Hát mégsem itt fogok meghalni, el kell mennem.“ Láttam, hogy könny csillogott a szemében...

Búcsúunk. A kapuból még visszanezünk a házra, melynek vert ólmosablakai némán tekintenek ki a Stefánia-útra. Egykor, pihenő óráiban, innen nézhette Zala György a gumirádlison kocsizó finom dámákat és elegáns urakat a déli kocsikorzón.

Azóta eltűnt már a kocsikorzó, eltűnt az ősz művész elegáns alakja a Stefánia-út sétányáról s szinte észrevétlenül szegényebbek lettünk sok-sok szép emlékekkel... (K. B.)